

Таким чином, економічна безпека – це сукупність умов і чинників, що забезпечують незалежність, стабільність, стійкість, здатність до постійного оновлення і самоудосконалення соціально-економічного стану підприємства. Криза української економіки доводить необхідність і важливість вивчення питання економічної безпеки. А це означає, що введення поняття "економічної безпеки" повинне розпочатися з розробки типового, зрозумілого для усіх, конструктивного підходу. Нестабільний, кризовий стан економіки, хоча і обумовлює необхідність забезпечення економічної безпеки, але вимагає додаткових витрат, а це є проблематичним для багатьох підприємств.

Список використаних джерел:

1. Поздняков Е.Н. Защита объектов. Рекомендации для руководителей и сотрудников служб безопасности. [Текст] / Поздняков Е.Н. // – М.: Концерн "Банковский Деловой Центр", 1997. – 224 с.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азримяна, 2-е изд. доп. и перераб. [Текст] / А.Н. Азримян // - : Инст-т нов. эк-ки, 1997 г. – 864 с.
3. Экономическая безопасность: Производство-Финансы-Банки/ Под ред. В.К Сенчагова[Текст]] / В.К Сенчагов // – М.: ЗАО "Финстатинформ", 1998. – 621 с.
4. Шаваев А.Г. Безопасность корпораций. Криминологические, уголовно-правовые и организационные проблемы. [Текст] / Шаваев А.Г // – М. : Концерн "Банковский Деловой Центр", 1998. – 240 с.

УДК 339.137.27

О.В.Зибарева, к.е.н.,

Інститут регіональних досліджень НАН України,
м. Львів,

В.Н.Підгірна, к.е.н.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці

**ПАРАДОКСИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
В УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті досліджено етимологію поняття «людський капітал», проаналізовано складові індексу людського капіталу, проведено порівняльний аналіз з індексом розвитку людського потенціалу. Розглянуто особливості інвестицій у людський капітал у сучасних умовах. Визначено парадокси розвитку людського капіталу в Україні та запропоновано напрями його підвищення.

В статье исследована этимология понятия «человеческий капитал», проанализированы составляющие индекса человеческого капитала, проведен сравнительный анализ с индексом развития человеческого потенциала. Рассмотрены особенности инвестиций в человеческий капитал в современных условиях. Определены парадоксы развития человеческого капитала и предложены направления его повышения.

The etymology of the term "human capital" is considered in the article, the index of human capital is analyzed, and a comparative analysis with the human development index is conducted. The characteristics of investment in human capital in today's environment are considered. The paradoxes of human capital development in Ukraine are defined and the directions for its improvement are suggested.

Ключові слова: інвестиції у людський капітал, розвиток, формування людського капіталу, конвергенція, рівень освіти.

Сучасна теорія економічного зростання демонструє переконливі докази того, що довготривале зростання ВВП на душу населення є результатом інвестування в практичні знання, або ж людський капітал, котрий робить можливим поліпшення якості життя, оскільки підвищує рівень кваліфікації та професійного досвіду працівників. Як відомо, у неокласичній теорії економічного зростання

знання є джерелом нових технологій. В свою чергу інновації, що мають прояв у вигляді нових технологій, методів вироблення продукції і способів її організації, а також нових або вдосконалених продуктів, є джерелом зростання високої продуктивності, проте у разі вичерпання можливостей зростання витрат праці і фізичного капіталу призводять до економічного спаду. Відомо, що якісне управління людським капіталом на регіональному рівні перебуває у взаємозв'язку з соціально-економічним розвитком країни.

У науковій літературі категорія «людський капітал» (Human Capital, надалі – ЛК) з'явилася в публікаціях американських вчених-економістів Теодора Шульца і Гарі Беккера у другій половині ХХ століття, проте основоположниками теорії людського капіталу вважаються класики економічної думки: В.Петі, А.Сміт, Д.Рікардо, Дж.Міль, К.Маркс [1-3]. Зокрема, А.Сміт писав, що сукупний капітал нації складається з фізичного капіталу (земля, будівлі, техніка) і знань, здібностей людини. Значний внесок у поєднання теоретичного базису з практичними розрахунками людського потенціалу розвитку зробили провідні наукові діячі: Ю.Корчагін, Р.Солоу, Дж.Кендрік, С.Кузнець, С.Фабрикант, І.Фішер, Р.Лукас та інші економісти, соціологи та історики. Серед українських вчених дослідженням людського капіталу займалися: О.М.Бородіна, В.М.Геєць, Н.В.Голікова, М.І.Долішній, С.М.Злупко, В.О.Мандибура, А.А.Чухно [4].

Безумовно, величезний внесок у становлення теорії людського капіталу вніс Т.Шульц на початковому етапі її розвитку, а саме він одним з перших ввів поняття людського капіталу як продуктивного чинника. І зробив багато чого для розуміння ролі людського капіталу як головного двигуна і фундаменту індустріальної і постіндустріальної економік [1].

Г.Беккер першим переніс поняття ЛК на мікрорівень. Людський капітал підприємства він визначив як сукупність навичок, знань і умінь людини. В категорію «інвестиції» вкладав витрати на освіту та навчання. Можна з впевненістю вважати, що вчений оцінив економічну ефективність освіти, перш за все, для самого працівника, адже додатковий дохід від вищої освіти він визначав так: з доходів тих, хто закінчив коледж, він віднімав доходи працівників із середньою загальною освітою. При цьому, витратами освіти вважалися як прямі, так і альтернативні, а саме упущений дохід за час навчання. Віддачу від інвестицій в освіту Г.Беккер оцінив як відношення доходів до витрат, при цьому оптимальним вважався рівень 12-14% річного прибутку [2].

Так, Саймон Кузнець за основу взяв стартові потенціали фізичного і людського капіталів [5]. При цьому на перше місце з факторів, що визначають вдале застосування набутого досвіду передових країн, він поставив достатність стартового накопиченого людського капіталу. І це не випадково, адже високий рівень і якість накопиченого ЛК необхідні для прискореного здійснення інституційних реформ, трансформації держави, технологічного оновлення виробництва, ринкових перетворень економіки і т.д. І, як наслідок, саме досить високі рівень і якість ЛК країни з наздоганяючою економікою забезпечують її вихід на стабільний темп зростання ВВП на душу населення, і підвищення рівня і

якості життя населення. Таким чином, людський капітал, за Кузнецом, є головною домінантою можливого стабільного зростання економік країн, що розвиваються.

Однак слід зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях недостатньо відпрацьовані питання, пов'язані з пошуком шляхів, які могли б повною мірою вплинути на підвищення розвитку людського капіталу. З оглядом на це виявлення, аналіз й оцінка ступеня впливу різних чинників на ефективність розвитку людського капіталу є актуальними в сучасних умовах.

Метою статті є визначення та проведення порівняльного аналізу складових індексів людського капіталу, встановлення закономірностей взаємозв'язку між індексом людського капіталу та обсягом інвестування в Україні за останні роки, визначення суперечностей розвитку людського капіталу в сучасних умовах.

Безумовно, економічна категорія «людський капітал» формувалася поступово і на першому етапі обмежувалася знаннями і здатністю людини до праці [6]. Причому, тривалий час людський капітал вважався лише соціальним чинником розвитку, тобто витратним фактором, з точки зору економічної теорії. Вважалося, що інвестиції у виховання, в освіту є непродуктивними, витратними. Однак у другій половині ХХ століття ставлення до людського капіталу й утворення поступово кардинально змінилося. В цілому, поняття людського капіталу є природним розвитком і узагальненням понять людського фактора і людського ресурсу, проте людський капітал є ширшою економічною категорією.

Згідно з методологічними парадигмами неокласичної економіки, введення категорії «людський капітал» означає трактування її носія — людини як чинника продукції, в який інвестування має сенс лише тоді, коли воно слугуватиме збільшенню ринкових цінностей. Таке розуміння ролі людського індивіда в економічному процесі пояснює вкладання інвестицій в людину як чинник створення капіталу, але тільки за умови, що ці інвестиції є джерелом додаткового маргінального прибутку для підприємства і/або особистої вигоди для власника цього капіталу [7, с.144-155]. Це означає, що лише практичні знання, вміння та навички, які є джерелом здоров'я й життєвої енергії, що привносять цінності, окреслені в ринкових категоріях, є, за теорією економічного зростання, людським капіталом. Інтерпретація людського капіталу означає сприйняти людини як «*homo economicus*», або одновимірного індивіда, єдиною функцією мети якого є максималізація власної вигоди в ринкових інтеракціях.

Індекс розвитку людського капіталу можна розглянути як функцію параметрів: тривалість життя, доступність освіти, рівень зайнятості, ВВП на одну особу. Загалом вона буде мати такий вигляд:

$$y = 0,25 f(x, q, z, t), \quad (1)$$

- де y – індекс розвитку людського капіталу,
- x – індекс ВВП в розрахунку на одну особу,
- q – індекс доступності освіти,
- z – індекс рівня зайнятості населення,
- t – індекс тривалості життя [8, с.47-48].

Економічний зміст формули полягає в тому, що індекс розвитку людського

капіталу складається з окремих елементів, кожен з яких є результатом дії відповідного фактора. Оскільки про потенціал праці будь-якої національної економіки, особливо про його якість, свідчить масштаб інвестицій у людину, то людський капітал стає певною мірою функцією ВВП на душу населення. Чим нижчий ВВП на душу населення, тим меншими є можливості інвестування в економіку і в людський капітал зокрема, а також навпаки (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка критеріїв індексу людського капіталу*

№ п/п	Показники	Роки		
		2010	2011	2012
1.	Валовий внутрішній продукт на душу населення, (грн.)	23648	28851,5	30928,6
2.	Прямі іноземні інвестиції на одну особу (дол. США)	731,5	943,4	1199,3
3.	Індекс освіти	0,857	0,858	0,858
4.	Індекс тривалості життя	68,2	68,5	68,8
5.	Індекс ВВП за ПКС 2005 р.	0603	0,609	0,615
6.	Індекс рівня зайнятості населення	0,800	0,801	0,800
7.	Індекс людського капіталу	0,45	0,47	0,51
8.	Значення індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП)	0,733	0,737	0,740

*Складено на основі джерел: [9, 10]

Так, ріст валового внутрішнього продукту з 2010 по 2012 роки на 7280,6 грн одночасно супроводжувався збільшенням частки інвестицій на одну особу на 63,9 %. Зміна макроекономічних показників, що використовувались для характеристики індексу людського розвитку, показала, що Україна у 2012 році перебувала на 78-му місці серед 186 країн зі значенням індексу 0,740 (рис.1). За період з 2010 до 2012 рр. значення ІРЛП України зросло з 0,733 до 0,740, або на 0,07 відсотки – це майже на 0,1 відсоток за рік [9].

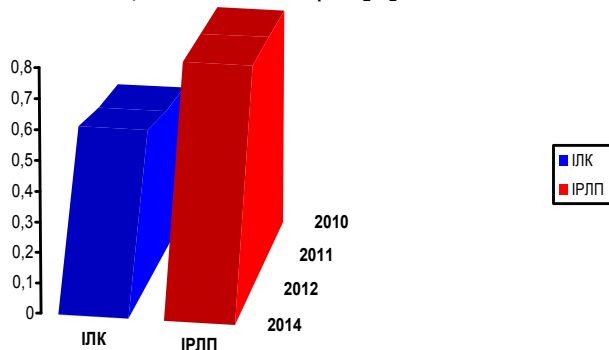

Рис. 1. Порівняння зміни обсягів індексу розвитку людського потенціалу та індексу людського капіталу (складено на основі джерел [9; 10])

Згідно з дослідженням європейських науковців, середня тривалість життя в Україні становить 68,8 років, тривалість навчання – 14,8 роки, державні витрати на освіту за результатами минулого року становили лише 5,8% від ВВП країни. Крім того, важливим аспектом людського розвитку є соціальне становище, яке обумовлює специфіку феномена здоров'я як його складової, оскільки ступінь розвитку здібностей людини, творчих можливостей особистості і повнота їх реалізації, інтенсивність та результативність життєдіяльності індивіда повністю залежать від стану його здоров'я.

Практично, людський капітал, збільшуючи продуктивність ресурсів, запобігає посиленню тенденцій, веде до зниження граничних доходів з речового капіталу і, навіть приносячи зовнішні вигоди, може сприяти зростанню доходів. Якщо людський капітал є фундаментом тривалого економічного зростання, то висока його динаміка можлива лише тоді, коли економіка досягне певного критичного рівня показників, що визначатимуть якість праці.

Фактично науковці стверджують, що індекс людського капіталу – це показник, який дає більш точну та комплексну оцінку реалій вкладання інвестиційних ресурсів у формування «розумного суспільства». Оскільки у сучасному світі зростання ґрунтується на людському та інтелектуальному капіталі встановлення дистанції розвитку, то все ускладнює факт, що швидкий розвиток вимагає високої схильності до ощадливості, а також вкладання інвестицій у людину. Проте інвестування в людину завжди пов'язується із суспільними витратами, оскільки сподівання на зростання продуктивності, що впливають з цих інвестицій, виправдають себе тільки з часом, тоді як продуктивність залежить від багатьох інших чинників і умов господарського процесу. Інколи знання стають лише витратами, якщо через певні обставини не беруть активної участі у виробленні загальнодержавних виробничих ресурсів (наприклад, через незатребуваність виховання, середньої та вищої освіти для змін в економіці, масову еміграцію кваліфікованої робочої сили, недосконалість суспільної інфраструктури, невідповідну якість людського капіталу до вимог економіки, що ґрунтується на знанні й міжнародній конкуренції) [7, с.148-150].

Вартість національного людського капіталу країн світу оцінили фахівці Світового банку. Так, у США вартість людського капіталу в кінці ХХ століття становила 95 трлн. дол. або 77% національного багатства (НБ), або 26% світового підсумку вартості людського капіталу. Для Китаю ці показники склали: 25 трлн дол., 77% від усього національного багатства, 7% світового підсумку ЛК і 26% до рівня США. Для Бразилії: 9 трлн дол; 74%, 2% і 9% відповідно [11, с.139-143]. Для Росії показники рівні: 30 трлн дол; 50%; 8%; 32% відповідно. В Україні вартість капіталу оцінюється у 5 трлн дол., що виражається у такому співвідношенні: 35%, 4%, 7%. Як ми можемо спостерігати, основна частина світового людського капіталу зосереджена в розвинутих країнах світу. Це пов'язано з тим, що інвестиції в ЛК в останні півстоліття в цих країнах значно випереджають інвестиції у фізичний капітал. У США співвідношення «інвестицій в людину» і виробничих інвестицій (соціальні видатки на освіту, охорону здоров'я і соціальне забезпечення у % до виробничих інвестицій) в 1970 році становило 194%, а в 1990 році – 318%, тобто як бачимо, відслідковується тенденція до зростання [1].

Доведено, що увесь ресурс людського капіталу, а також частина капіталу, акумульованого у сфері науково-технічного знання, впливає на рівень економічного зростання. Оскільки протягом часу зростає запас знань, а внаслідок цього – і загальний рівень умінь, то темп зростання продукту на душу населення в економіці теж повинен збільшуватися. Головним джерелом диференціювання рівня життя між країнами стає специфічний процес переходу

від знання про технологію, звідси впливає, що країни, які є ізольованими від вільного доступу до інноваційного знання, будуть приречені на стагнацію [7, с.154]. Ось чому в теорії ендогенного зростання прийнято вважати, що процес вирівнювання рівня зростання ВВП на душу населення міг би сприяти поширенню нових знань або зростанню людського капіталу в бідніших країнах.

Фундаментальною умовою розвитку науково-технічних знань, які перш за все акумулюються в нових технологіях, є розвиток економічної співпраці з тими країнами, які краще забезпечені людським капіталом і новими технологіями. Звідси виникає потреба у розвитку ринків і вільної торгівлі, підтримці припливу закордонних інвестицій і науково-технічної співпраці, в тому числі міжнародної. Створення кращих умов розвитку людського капіталу лежить в основі сучасних інтеграційних процесів.

Одним з основних парадоксів розвитку людського капіталу в Україні на сучасному етапі є надлишковий кількісний розвиток ресурсів людей, що мають середню і вищу освіту, за одночасної непристосованості структури й якості цих ресурсів до потреб ринкового і державного секторів [12, с.125]. Наслідком цих парадоксів є знецінення людського капіталу порівняно з надлишком висококваліфікованої робочої сили, а також поява нового простору для нерівностей, зумовлених безробіттям освічених людей, що призводить до стану розчарованості.

Іншим парадоксом розвитку людського капіталу є невідповідність доходів працюючого населення сучасному рівню життя, внаслідок чого значна частина населення України перебуває на межі бідності. Понад те, в стані, близькому до «бідності», перебувають представники середнього класу, які потенційно повинні впливати на формування громадської думки у суспільстві. Згідно з оцінками експертів ООН, у 2010 році за межею бідності в Україні перебували 78% людей [14] (при цьому ООН зазначає, що абсолютну бідність в Україні начебто подолано, але рівень відносної бідності складає 78%. Тобто, в такій частині українців споживчий кошик менший за визнану у світі межу бідності – 17 доларів на день). Світовий банк повідомляє, що 12,5 млн. українців офіційно у 2011 році перебували за межею бідності (98 місце зі 133 країн) [15]. Середній українець живе на 105 дол. США на місяць, або на 3,38 дол. США на день. За даними Світового банку, 26,4% українців живе у реальній бідності. За дослідженням швейцарського банку Credit Suisse, Україна за рівнем добробуту громадян посіла передостаннє місце серед 40 європейських держав. 2011 року середній розмір статку українця становив 2,731 тисячі доларів на рік. За опитуванням Всеукраїнської соціологічної служби, у 2011 році лише 6% українців не відчували матеріальних труднощів. 19% опитаних ледве зводили кінці з кінцями, у 38% були гроші на харчі, а придбати одяг чи взуття – складно, у 35% респондентів коштів не вистачало на придбання телевізора або холодильника [16].

Парадоксом розвитку людського капіталу в Україні можна вважати зниження мотивації до ефективної та якісної праці в умовах «формального» зростання заробітної плати. Низький рівень реальних доходів більшості працюючого

населення, неможливість сумлінною працею досягти бажаних стандартів життя негативно впливають на ставлення до праці як до цінності.

У сучасних умовах актуальною проблемою для національної економіки є втрата інтелектуального потенціалу, що поряд з іншими формами прояву виявляється в міграційних процесах. Внаслідок диспропорцій розвитку ринку праці, падіння рівня життя, обмеженості можливостей для самореалізації молодих кадрів велика кількість носіїв інноваційного потенціалу не знаходять собі застосування у власній країні. Згідно із результатами опитування, проведеного Інститутом Горшеніна, лише кожен третій (29,1%) український студент задоволений життям в Україні і бачить перспективи для себе, 41% працівників у віці від 18 до 29 років визнають, що готові виїхати з України заради добре оплачуваної та перспективної роботи. При цьому серед працівників із вищою освітою виїхати з України готові 32% опитаних, а серед тих, хто має науковий ступінь, – 37% [17].

Проблемою розвитку людського капіталу є також суперечності, що виникають між рівнем знань і умінь фахівців, заявлених в отриманих ними дипломах про вищу і середню спеціальну освіту (часто за найпрестижнішими спеціальностями) та реальним рівнем сформованих навичок, внаслідок чого не можуть знайти роботи за фахом як молоді кадри (оскільки роботодавець вимагає досвіду практичної діяльності), так і фахівці старше 40-45 років (через відсутність практичних навичок, пов'язаних з ускладненням діяльності в умовах інформатизації суспільства).

В економіці, як і в інших секторах людського життя, існують оптимальні для суспільного розвитку індивіда пропорції. Порушення цих пропорцій веде до фрустрації, розчарувань і створення бар'єрів для тих активних людей, котрі шукають способи розв'язання власних проблем. З метою гальмування тенденцій зростання диспропорцій між попитом і пропозицією на визначені тенденціями розвитку професії та відповідні їм кваліфікації необхідно враховувати також досвід найбільш розвинених країн Європи [13, с.25-29]. Це означає, що слід впровадити дуалістичну систему освіти, яка сприяє поліпшенню професійного навчання, оскільки в ній мають свою частку, державна влада, підприємства й учні. Така система зберігає природні механізми координації освіти, ринку праці, розвитку секторів економіки, що ґрунтується на знаннях і традиційних цінностях, а також краще готує молодь до роботи, що відповідає потребам господарської практики. Також стає можливим обмеження ризику фрустрації внаслідок знецінення людського капіталу і ризику появи надлишкових коштів.

Перехід до ринкової економіки сам собою не розв'яже проблем парадоксів якісного розвитку людського капіталу. Цей перехід лише вказує, що знання є капіталом, оскільки система освіти має всі можливості надавати конкретні знання згідно з ринковими критеріями [10].

Проте десятиріччями розвиток людських ресурсів у сфері дієздатних знань був загальмований, що призвело до того, що нині постсоціалістичні країни перебувають у ситуації одночасної реалізації відразу трьох модернізацій у цьому просторі: еволюційній, технократній і рефлексній [9; 11, с.139]. Без першої з

них, що ґрунтується на поширенні віри в науку, технічний прогрес, загальну освіту, наукову і професійну спеціалізацію, неможливим є виправлення ситуації у сільській місцевості і в маргіналізованих середовищах. Технократичну модернізацію слід пришвидшити, і вона полягає у застосуванні точних наук, заміні рутинної роботи комп'ютерними системами, запровадженні наукової моделі продуктивності праці в усіх сферах, зокрема і неекономічних, розвитку масової інформації та комунікацій. Проте це вимагає якісних змін у процесі навчання, адже саме вони повинні забезпечувати відповідність системи формальної освіти всіх рівнів системам конкретних знань як у домашньому господарстві, малих та середніх фірмах, так і в секторах самоврядування та урядовому.

Отже, фундаментальне значення людського капіталу як показника економічного зростання, розширення можливості вибору і розвитку індивіда, інноваційність, зростання продуктивності й конкурентоспроможності підприємств, розвитку економіки, що ґрунтується на знаннях, обмеження суспільних і економічних нерівностей демонструє, що його розвиток не може обмежуватися лише механізмами ринку. Підтримку розвитку окремих складників цього капіталу може здійснювати держава за допомогою: 1) інвестицій, які підвищуватимуть якість людських здібностей, що стосуються навчання, виховання, здоров'я, міграції населення, доступу до інформації про стан компаній і професійної перспективи в наукових дослідженнях (поліпшення якості людського капіталу і запобігання його знеціненню); 2) інституційних реформ, що сприятимуть збільшенню продуктивності праці і суспільного капіталу; 3) створення сприятливого підґрунтя для інвестування в інформаційні та телекомунікаційні технології (для створення реляційного капіталу); 4) створення і підтримка програм розвитку співпраці, що поповнюватимуть реляційний капітал.

Розвиток людського капіталу слід визнати як незмінну складову індивідуальної та суспільної мети, що виникає безпосередньо завдяки розширенню можливостей індивідуального вибору й опосередковано завдяки розширенню можливостей вибору тих, хто в результаті виграє від цього більш розумного впливу індивідів на інституційні та суспільні зміни, або ж завдяки об'єднанню людського капіталу з суспільним капіталом і його перенасиченості ним. Лише такий підхід до людського капіталу може повною мірою окреслити його наслідки для конвергенції, що стосується економічного зростання і розвитку всіх сфер людського життя.

Таким чином, інвестиції в людський капітал є важливою передумовою його цілеспрямованого формування. Адже набутий людський капітал – це не лише вкладання коштів, а й активніша діяльність самої людини, навчального закладу, підприємства, держави. Вкладення коштів у людський капітал дозволить зберегти багато видів цінних ресурсів у вітчизняній економіці, а отже, здійснити значний прорив в економіці через зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. У той же час, недоінвестування вплине на зниження конкурентоспроможності товаровиробників і безпосередньо на майбутнє нашої

країни. У порівнянні з інвестиціями в інші різні форми капіталу, інвестиції в людський капітал є найбільш вигідними як з погляду окремої людини, так і з погляду всього суспільства, тому що вони забезпечують значний за обсягом, тривалий за часом й інтегральний за характером економічний і соціальний ефект.

Список використаних джерел:

1. Людський капітал [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://ru.wikipedia.org/wiki>].
2. Беккер Г.С. Людська поведінка: економічний підхід / Г.С. Беккер / Вибрані праці з економічної теорії: пров. З англ. / М.: ГУ ВШЕ, 2003. - 673с.
3. Економічна енциклопедія: у 3 т. / гол. ред. Б. Д. Гаврилишин. - К. : Видавничий центр "Академія", 2000 . Т. 2 : К (концентрація капіталу) - П (портфельний аналіз) / відп. ред. С. В. Мочерний. - [Б. м.] : [б.в.], 2001. - 848 с. - (Т.2).
4. Хімченко А. Генезис теорії людського капіталу [Електронний ресурс] / А.Хімченко, Т. Лех. - Режим доступу: [<http://www.minfin.gov.ua>\ <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>].
5. Кузнец Саймон [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://novaekonomika.ucoz.ua>].
6. Індекс розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://ru.wikipedia.org>].
7. Конвергенція економічних моделей Польщі та України: монографія / Д.Лук'яненко, В.Чужиков, М.Вожняк та ін.; за наук.ред. Д.Лук'яненка, В.Чужикова, М.Вожняк. – К.: КНЕУ, 2010. – 719 с.
8. Гафарова К.Е. Показники оцінки ефективності розвитку людського потенціалу / Гафарова К.Е., Великоданенко Ю. О. // Економіка Крима. Внешнеэкономическая деятельность. – 2012. -№2(39). – С.47-50.
9. International Human Development Indicators [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://hdr.undp.org>].
10. Національна доповідь про людський розвиток 2011 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://undp.org.ua>].
11. Ревіна О. М. Формування людського капіталу як основа економічного розвитку країни / О. М. Ревіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №1. – С. 139-143.
12. Атаєва О. А. Формування людського капіталу в структурі трудового потенціалу і розподільчих відносин в Україні / О.А.Атаєва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №1. – С.123-128.
13. Міхель Р. Процеси конвергенції між країнами-членами ЄС / Р. Міхель // Економіст. – 2013. – №2. – С. 25-29.
14. Millennium Development Goals Database. United Nations Statistics Division [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.un.org/Data.aspx?q=poverty+&d=MDG&f=seriesRowID%3a584>
15. World_Bank_data_on_poverty_level_in_CIS_cited_at_YerevanMoscowKyiv_%E2%80%93Kishinev_Tbilisi_spacebridge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.panarmenian.net/eng/economy/news/55320/>
16. Майже 62% українців стали жити гірше – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/78459>
17. Зануда А. Українська молодь не протестує, а емігрує [Електронний ресурс] / А. Зануда. – Режим доступу. -http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2011/12/111209_jobless_youth_ukraine_az.shtml

UDC 330

Renata Peçiak, Ph.D,
University of Economics,
Katowice, Republic of Poland

THEORY OF REGULATION AS A SUBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS

The contemporary institutional economics has developed various regulation theories. The positive-normative regulation theory, the economic regulation theory and the capture theory are the most famous of them. These theories develop on the basis of Anglo-American economics and have a strictly economic dimension. Here, regulation is understood as activities of the state or regulation agencies undertaken in order to improve coordination function of markets. The French School of Regulation, which has developed in the 1970's within French heterodox economics carries out the analysis of regulation not only in the regulation dimension, but also in the wider, institutional and social one. The article explains the fundamental assumptions of regulation theory from the point of view of these two approaches.